

Vad ska folk säga

En filmhandledning från Svenska Filminstitutet

Bild: Folkets Bio

Rek för åk 7 - gymnasiet

Sextonåriga Nisha är till synes som vilken 16-årig tjej som helst i Oslo. Hon spelar basket, hänger med polare och festar. Men hemma är hon tvungen att följa familjens konservativa pakistanska traditioner. Dubbellivet kolliderar när hennes pappa kommer på henne med att ha en hemlig pojkvän. Som straff kidnappas hon och skickas till Pakistan. Vad ska folk säga är Iram Haqs smärtsamt utelämnande andra långfilm som visar en omöjlig kärlek mellan en far och dotter.

Före och efter

Innan ni ska se filmen kan det vara en bra ide att visa trailern för klassen och berätta kort vad filmen handlar om. Berätta också att filmen innehåller starka scener med inslag av våld och övergrepp så att eleverna är redo/varnade inför det våldsamma innehållet. Vad ska folk säga är en film som väcker många känslor och tankar. Avsätt bra med tid för att efter filmen samtala om filmupplevelsen. Innan ni börjar med diskussionsfrågorna som filmhandledningen lyfter fram kan ni försöka fånga elevernas intryck och känslorna av filmen. Gå ett varv i gruppen och ”checka in” och uttrycka vad ni känner, ni kan till exempel säga ”nu checkar jag in och jag känner mig upprörd och fundersam över pappans agerande”, eller ”nu checkar jag in och jag tycker synd om Nisha” och så vidare. Låt eleverna hålla det hur långt eller kort dom vill. Det här brukar vara en bra övning för att ”ta tempen” i klassrummet och läsa av stämningen efter filmvisningen. Du som pedagog/samtalsledare kan börja checka in för att skapa en ingång till samtalet, sedan kan eleverna en efter en checka in.

Filmen och läroplanen

Filmen kan användas för att arbeta med skolans jämställdhetsuppdrag och för att fördjupa er arbete med FNs deklaration om mänskliga rättigheter (och även barnkonventionen). I den allmänna läroplanen står det att jämställdhet ska genomsyra all undervisning. Gymnasieskolans läroplan uttrycker tydligt att varje lärare ska ”se till att undervisningen till innehåll och upplägg präglas av ett jämställdhetsperspektiv”.

Om kursmålen i samhällskunskap går att läsa: ”I undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla kunskaper om frågor som berör makt, demokrati, jämställdhet och de mänskliga rättigheterna inklusive barns och ungdomars rättigheter i enlighet med konventionen om barnets rättigheter. Filmen kan användas som en källa till fördjupning om hur förtryck och frihetsberövande kan upplevas utifrån en ung flickas perspektiv.

Handling

Nisha är en 16-årig ung tjej som lever i Oslo med sin norsk-pakistanska familj. Hennes dubbla tillvaro består av att med vännerna festa, spela basket, dansa och leva ett vanligt liv. Hemma har föräldrarna och släkten andra förväntningar på henne. När hon blir påkommen med pojkvännen Daniel i sovrummet tar det hus i helvete och Nishas pappa Mirza misshandlar både Nisha och Daniel. Efter ett dygn på boende

hos socialtjänsten ringer Nishas mamma och ber henne komma hem så att de kan lösa konflikten utan socialens inblandning. Nisha, som längtar hem till familjen går med på förslaget och låter sig bli upphämtad av pappan.

Det visar sig dock att familjen har planerat en kidnappning som slutar med att Nisha och Mirza sitter på ett flygplan mot Pakistan. Mirza lämnar Nisha i Pakistan där hon lever instängd och där släkten kontrollerar hennes varje steg. Trots omständigheterna stadgar sig Nisha i Pakistan och blir kär i grannpojken. De inleder ett hemligt förhållande och en kväll när de är ute och smygghånglar på gatan blir de påkomna av polisen. Polisen tvingar paret att klä av sig och tar nakenbilder av dem för att använda i utpressningssyfte. Nisha och hennes pojkvän blir hemeskorterade av polisen som kräver Nishas släkt på pengar för att inte sprida bilderna.

Nishas släkt blir vansinniga och tvingar Mirza att komma till Pakistan för att hämta hem Nisha till Norge. På vägen hem försöker Mirza övertala Nisha att begå självmord, men Nisha vägrar och till slut landar de i Oslo. Hemma i Oslo försöker Nisha till en början leva i familjens förväntade bojar. Men när de berättar att de gift bort henne med en avlägsen bekant i Kanada bestämmer hon sig för att rymma. Nisha smyger iväg under natten samtidigt som hennes pappa ser på utan att hindra henne. I slutscenen möter de varandras uppgivna blickar och Nisha springer iväg medan kameran fäster sin sista blick på Mirzas ansikte.

Kärlek och dominans - det oförenliga

Filmens första scen syftar till att ge oss en uppfattning och inramning av Nishas dubbelliv. Nisha springer hemåt för hinna i tid till pappans nattliga kontroll av att de tre barnen är hemma och sover. Klipp till nästa scen där Nisha spelar basket med kompisarna men får ett samtal om att hon ska komma hem, fastän klockan inte alls är mycket. Väl hemma ska hon gratulera sin pappa och går till hans butik för att ge honom kakor eftersom det är hans födelsedag. Dom omfamnar varandra och han ger henne en tusenlapp, som en kärleksfull gest. Redan här etableras ett frö som visar hur relationen mellan pappa Mirza och Nisha är komplex. Ömsom full av ömhet, ömsom präglad av social kontroll och dominans. Mirza och Nisha bor under samma tak men lever i två olika världar. För pappa Mirza är det viktigt att familjen håller fast vid traditionella värderingar. Medan Nisha som är född och uppvuxen i Oslo bejakar en frihet som inte går i linje med Mirzas värderingar. Det blir till en frontal krock mellan deras olika världsbilder. Mirza och Nishas far- och dotter

Bild: SF

Bild: SF

relation är som en omöjlig kärlek. Där finns en längtan efter anknytning och närhet men en oförmåga att mötas.

- Vilka andra scener minns ni där Mirza och Nisha visar och ger varandra kärlek?

Relationen mellan barn och föräldrar är ett tema som ställer många frågor om hur kärlek och dominans kan samexistera i ett förhållande. Hur kan föräldrar och barn mötas som jämlikar? Själva utgångspunkten för förälder och barn-relationen placerar barnet i underläge och föräldern i en överordnad position. Föräldern, i egenskap av vuxen, blir ju den som får sätta gränserna och utgöra ramen för barnets liv och fostran.

- Filmen fokuserar mest på pappans agerande, men hur förhåller sig mamman till situationen? Hur visar den hennes roll som medbrottsling i våldet mot Nisha?
- Genusforskaren och författaren bell hooks har skrivit mycket om kärlekens roll och funktion i samhällen. Hon uttrycker en frustration i att kärlek ofta definieras som något privat och personligt. Hennes vision är att samhället gemensamt ska komma överens om en definition av kärlek (såsom vi har definierat begrepp som demokrati, respekt, rättigheter och så vidare). Diskutera i grupp och försök komma överens om en definition av konceptet kärlek. Vad kan kärlek vara? Hur kan människor visa kärlek mot varandra? Hur kan samhället bli mer kärleksfullt?

- Diskutera hur en förälder eller annan nära vuxen kan sätta gränser men samtidigt visa kärlek och respekt för sitt barn. Hur kan närstående vuxna bli bättre på att lyssna på barn? Beskriv er idealbild av ett kärleksfullt hem. Hur ser en kärleksfull familj ut?

I *Vad ska folk säga* blir far och dotter-relationen utgångspunkten för att diskutera kärlek och dominans. Filmens titel *Vad ska folk säga* är en spegling av Mirzas mentalitet, hans oro inför vad andra ska tycka om Nishas "livsstil" blir överordnad dotterns rätt till frihet. Mirzas tragedi som förälder är hans oförmåga att ge kärlek utan att dominera Nisha. En av nyckelscenerna som drar kärlek kontra dominans-temat till sin spets är scenen där Mirza och Nisha står vid ett berg i Pakistan och Mirza ber sin dotter hoppa och begå självmord. Han förmår sig inte mörda henne men uppmanar henne att hoppa eftersom hon har "förstört hans liv." Här visar Mirza sitt mest monstruösa sida.

- Filmen skildrar hur Nisha blir utsatt för olika former av våld. Allt ifrån fysisk misshandel till verbala kränkningar, hot och andra former av psykisk misshandel. Vilka scener tyckte ni var mest smärtsamma? Hur tycker ni att filmen skildrar våldet mot Nisha?

- En annan våldsam scen visar hur tre poliser tvingar Nisha ta av sig sina kläder innan de tar nakenbilder på henne. När poliserna visar bilderna för hennes släkt spelar det ingen roll att Nisha hävdar att hon tvingats klä av sig. Varför tror ni att bilder har ett högre sanningsvärde än ord?

I Barnkonventionens punkt 19 står det: "Varje barn har rätt att skyddas mot fysiskt eller psykiskt våld, övergrepp, vanvård eller utnyttjande av föräldrar eller annan som har hand om barnet." I filmen får vi se hur socialarbetarna som Nisha möter är måna om att skydda henne. De påpekar flera gånger att hon inte har gjort något fel och att de bara vill henne väl.

- Hur kan samhället ta ansvar för att skydda barn som far illa av sina föräldrar?
- På unicef.se kan ni läsa barnkonvention i sin helhet, eller en kortad version. Välj sedan ut en av punkterna som ni vill fördjupa er i och ta reda på hur er kommun arbetar med punkten. Om ni har tid kan ni fördjupa arbetet genom att också ta reda på hur landsting och staten arbetar med er valda punkt.

Frihet och maktlöshet

Nishas "brott" är längtan efter frihet. Hon vill leva ett liv där hon själv får bestämma hur hon ska leva, vilka hon ska umgås med, hur hon ska klä sig och vilka värderingar hon har. Detta går emot föräldrarnas förväntningar på vem hon ska vara. Nishas liv är begränsad av familjens sociala kontroll över hennes liv. Genom att leva ett dubbelliv har Nisha lärt sig att "balansera" den egna viljan mot familjens förväntningar. Men när hon blir påkommen med pojkvännen Daniel kolliderar de två liverna hon lever och föräldrarna bestraffar henne genom att tvinga henne till ett liv under övervakning i Pakistan.

- När Nisha sitter med socialarbetaren samma kväll som hon har blivit påkommen och misshandlad av sin pappa säger hon ångerfullt att hon har gjort fel. Socialarbetaren försäkrar henne om att det är pappan som gjort fel och att han aldrig har rätt att slå henne. Ändå ser hon ångerfull ut. Varför tror ni att hon känner så?

Bild: Folkets Bio

- När Nisha kommer tillbaka från Pakistan försöker hon till en början gå med på familjens krav och villkor. Hon ljugar för socialarbetarna och säger att hon frivilligt följde med till Pakistan. Vad är det som gör att hon ändrar beteende och försöker behaga föräldrarna?
- Till slut bestämmer Nisha sig för att rymma iväg, lämna familjen och välja friheten. Vad tror ni ger henne modet att våga bryta sig loss?
- Filmer om kvinnors utsatthet kan ibland skapa karaktärer som visas som svaga och inte så handlingskraftiga. Med *Vad ska folk säga* har regissören/manusförfattaren Iram Haq sagt att hennes ambition var att bryta mot stereotypa bilder och skapa mer nyanserade karaktärer. Tycker ni att Nisha visas som ett stereotyp offer eller har regissören lyckats med att vara nyskapande? På vilket sätt i sådana fall? Kan ni komma på andra kvinnliga karaktärer från filmer/tv-serier som ni tycker visas i ett nyskapande ljus trots sin utsatthet?
- Diskutera vad ni tror händer med Nisha när filmen har tagit slut. Om det finns tid kan ni också enskilt skriva ned en berättelse om vad som händer efter filmens slut.

Vad gör en förövare?

Iram Haq har berättat att filmen är inspirerad av hennes egna erfarenheter. Som 14-åring blev hon själv kidnappad och skickad till Pakistan. När hon ett år senare åkte tillbaka till Norge levde hon inte med familjen. Haq har berättat i intervjuer att samtidigt som hon höll på med manuset genomgick hon en försoningsprocess med sin egen far. Hon har också varit tydlig med att hon strävat efter att berätta historien både från Nishas och pappa Mirzas perspektiv.

För att berätta utifrån Mirzas perspektiv har Haq valt att använda inramningar och närbilder på Mirza för att visa hur hans agerande ständigt skapar inre konflikter hos honom. Även om filmen aldrig rättfärdigar våldet Mirza utsätter Nisha för så ger filmen ändå en mer komplex bild av hederskultur och social kontroll. Även Mirza är i vissa avseenden ett offer för omgivningens förväntningar på honom. Till exempel i scenen där han sitter med sina kompisar och de samtalar om att det är Mirzas plikt att bestraffa Nisha så hårt så att även andra barn förstår att de inte kan följa Nishas exempel.

- Vad säger den scenen om pappans kontext? Hur förhåller han sig till sin omgivning?
- Även om Mirza i vissa scener ger uttryck för tvekan och kluvenhet inför hur han ska ”hantera” Nisha så fullföljer han till slut idéerna om att straffa och förtrycka henne. Varför tror ni att han inte vågar bryta sig från omgivningens förväntningar på att straffa henne? Handlar det om feighet? Social press? Vilka tror ni är hans motiv?

När Nishas föräldrar planerar att gifta bort henne till en man i Kanada får vi se hur Nishas mamma uppmuntrar lösningen medan Mirza mest sitter tyst och observerar det hela. Det märks tydligt att han blir irriterad vid tanken på att Nisha skulle förvandlas till en hemmafru utan ett självständigt arbetsliv.

- Hur tycker ni att filmen lyckas med att skildra Mirza både som förövare och offer? Tycker ni att filmen lyckas i sin ambition att gestalta en nyanserad bild av vem han är?
- Filmens slutscen klipper mellan inramning av Nisha och närbilder av Mirzas ansikte. Hur tolkar ni scenen? Varför stoppar inte Mirza sin dotter från att rymma iväg?
- Varför tror ni att Haq valde en närbild på Mirzas ansikte som slutbild? Vad får det för betydelse för filmens slut? Hur tolkar ni det?

Tips på fördjupning

Läs

På ungdomsmottagningens sida kan ni läsa mer om hedersförtryck:
<http://www.umo.se/Familj/Vad-ar-heder/>

På unicefs hemsida kan ni läsa barnkonventionen:
<https://unicef.se/barnkonventionen/las-texten#short>

Lyssna

Lyssna på P3:s dokumentär om hedersmordet på Abbas Rezai:
<http://sverigesradio.se/sida/avsnitt/784646?programid=2519>

Produktionsuppgifter

Hva vil folk si 2017
Norge/Sverige

Regi och manus: Iram Haq
Producent: Maria Ekerhovd

Medverkande:
Maria Mozdah
Adil Hussain

Tekniska uppgifter:
1h 46 min
premiärdatum: 2018-03-09
tillåten från 15 år

Distribution:
Folkets bio
www.folketsbio.se
info@folketsbio.se

Redaktion

Text: Kaly Halkawt
Redaktör: Anna Håkansson
Svenska Filminstitutet, maj 2018

Kontakt

filmiskolan@filminstitutet.se
filminstitutet.se/filmpedagogik

Observera

Filminstitutet kan inte garantera att filmen finns i distribution sedan den har slutat visas på ordinarie biografrepertoar. Via filminstitutet.se/boka-skolbio kan du lära dig mer om hur du hittar och bokar film för visningar i lärande sammanhang.